

MARTA M. URLIŃSKA

„Ścieżki edukacyjne Polaków za granicą”. Ciechocinek, 27–28 kwietnia 2017 roku

W dniach 27–28 kwietnia 2017 roku w Ciechocinku odbyła się Międzynarodowa Konferencja Naukowa pod tytułem „Ścieżki edukacyjne Polaków za granicą”. Organizatorem była Katedra Socjologii Edukacji i Pedagogiki Społecznej Wydziału Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, współorganizatorami: Uniwersytet w Białymstoku; Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; UMCS w Lublinie; Akademia Ignatianum w Krakowie; Uniwersytet im. Borysa Grinczenki w Kijowie (Ukraina) oraz Stowarzyszenie Wspierania Edukacji Międzykulturowej.

Spotkanie zostało objęte patronatami: Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Prezydenta Miasta Torunia, JM Rektora UMK, Komitetu Nauk Pedagogicznych oraz Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego. Komitetowi Naukowemu przewodniczył prof. zw. dr hab. Jerzy Nikitorowicz, Programowemu – dr hab. Maria Marta Urlińska, prof. UMK, natomiast Organizacyjnemu – dr hab. Jarosław Horowski. Sekretarzami konferencji byli: dr Tomasz Różański, dr Jarosław Przeperski, dr Monika Błędowska, dr Łukasz Kwadrans.

Konferencja poświęcona została problemom Polaków żyjących poza granicami naszego kraju – zarówno tym, którzy urodzili się na obczyźnie, jak i tym, którzy wyjechali z Polski, jako dzieci czy już osoby dorosłe. Impulsem do podjęcia dyskusji nad zagadnieniami funkcjonowania Polaków na obczyźnie oraz dokonania podsumowania działań wspomagania Rodaków poprzez organizowanie procesu nauczania języka i kultury polskiej był upływ 25 lat od czasu rozpoczęcia przez polską mniejszość narodową odbudowy szkolnictwa polskiego na Wschodzie i zaangażowania toruńskiego środowiska naukowego w ów proces. Przywołanie wspomnianych wydarzeń dokonuje się już jednak w nowym kontekście społeczno-gospodarczym i kulturowym, w perspektywie migracji Polaków, także tych ze Wschodu, do krajów Europy Zachodniej i budowania przez nich i ich dzieci w tych uwarunkowaniach własnej tożsamości. Głównym celem konferencji było uzyskanie odpowiedzi na pytanie: *jak*

kształtują się ścieżki życiowe i edukacyjne Polaków za granicą? Zróżnicowanie kontekstów społeczno-kulturowych krajów Wschodu i Zachodu dało okazję do porównań, dzielenia się spostrzeżeniami, doświadczeniem, istotnymi z punktu widzenia praktyki edukacyjnej. Wśród uczestników konferencji byli nie tylko badacze, zainteresowani opisem przebiegających aktualnie w Europie procesów, ale także przedstawiciele Polonii i Polaków mieszkających poza Polską.

Problematyka spotkała się z niezwykle dużym zainteresowaniem, czego dowodem była liczba wystąpień. W obradach uczestniczyło ponad sto osób, z dwudziestu dwóch ośrodków naukowych z kraju i z zagranicy, reprezentujących: Uniwersytet Śląski, Uniwersytet w Białymstoku, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Opolski, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Rzeszowski, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Uniwersytet Adama Mickiewicza, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Szczeciński, Uniwersytet Jana Kochanowskiego, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Dolnośląską Szkołę Wyższą, Uniwersytet Rzeszowski, Akademię Ignatianum, Akademię Pedagogiki Specjalnej, Akademię Pomorską, Politechnikę Koszalińską, Szkołę Główną Gospodarstwa Wiejskiego, Wyższą Szkołę Menadżerską w Warszawie, Wyższą Szkołę Bankową w Gdańsku, Uniwersytet Borysa Grinchenko w Kijowie i Litewski Uniwersytet Edukologiczny w Wilnie.

W trakcie debaty wybrzmiał także głos organizatorów oświaty, dyrektorów szkół polskich, nauczycieli, rodziców i lokalnych działaczy organizacji reprezentujących Polaków na obczyźnie, zaangażowanych w dzieło pomocy i wsparcia Rodaków na Wschodzie i na Zachodzie. Wśród nich byli przedstawiciele stowarzyszeń reprezentujących społeczność polską na Obczyźnie (Stowarzyszenie Nauczycieli Szkół Polskich na Litwie *Macierz Szkolna*, Zjednoczenie Społeczne *Polska Macierz Szkolna* na Białorusi, Związek Polaków na Łotwie, Ogólnokrajowy Samorząd Polski na Węgrzech, Kongres Polaków w Republice Czeskiej, Polskie Studio Teatralne w Wilnie). W dyskusji uczestniczyli także dyrektorzy szkół polskich: na Litwie (Gimnazjum im. Adama Mickiewicza w Wilnie, Szkoła Podstawowa w Mościskach), w Republice Czeskiej (Szkoła Podstawowa im. H. Sienkiewicza z Polskim Językiem Nauczania w Jabłonkowie, Polskie Gimnazjum im. Juliusza Słowackiego w Cieszynie Czeskim), Szkocji (NO BOUNDARIES SCHOOL CIC) oraz na Łotwie (Państwowego Gimnazjum Polskiego w Rezekne). Swoją reprezentację miały: Centrum Pedagogiczne dla Polskiego Szkolnictwa Narodowościowego w Czeskim Cieszynie oraz Centrum Języka i Kultury Polskiej w Wilnie.

W ciągu dwóch dni, w ramach sesji plenarnej i sześciu sekcji, zaprezentowanych zostało sześćdziesiąt referatów. W dwóch panelach dyskusyjnych

usłyszeć można było głos kilkunastu Polaków i Polonii oraz wspierających ich działaniach przedstawicieli środowisk w kraju. Wystąpienia uwzględniały perspektywę porównawczą świata Polaków poza granicami naszego kraju, obejmującą przeszłość, aktualną sytuację oraz wskazania na przyszłość.

W imieniu organizatorów uczestników konferencji powitał dziekan Wydziału Nauk Pedagogicznych dr hab. Piotr Petrykowski, prof. UMK, wskazując na wieloletnie związki pracowników WNP ze środowiskami polskimi na obczyźnie oraz na aktualność podjętej w debacie problematyki, czego wyrazem był tak liczny udział badaczy i praktyków przybyłych na konferencję z kraju i z zagranicy. Podziękował władzom województwa, bo to dzięki dotacji którą otrzymano z Urzędu Marszałkowskiego, oraz organizacyjnemu wsparciu posła na Sejm RP Jana Krzysztofa Ardanowskiego możliwe było goszczenie tak licznej reprezentacji Polaków zza wschodniej i południowej granicy Polski. W uroczystym otwarciu konferencji brali udział wicewojewoda Józef Ramlau oraz członek Zarządu Województwa Sławomir Kopyść, który to powitał uczestników konferencji w imieniu gospodarzy województwa kujawsko-pomorskiego.

W sesji plenarnej dyskusję moderowali profesorowie Władysława Szulakiewicz oraz Zenon Jasiński, którzy po referatach wprowadzających profesorów: Tadeusza Lewowickiego, Jerzego Nikitorowicza, Ludmyły Khoruzha, Doroty Misiejuk oraz Marii Marty Urlińskiej poprowadzili dyskusję dotyczącą kwestii tożsamościowych, świata wartości, dylematów związanych z edukacją międzykulturową, kształceniem w języku polskim.

Uzasadnienie zamysłu organizacji konferencji w Ciechocinku podała dr hab. Maria Marta Urlińska, prof. UMK, prowadząca badania w szkołach polskich na Łotwie od 1989 roku. W wystąpieniu nawiązała do organizowanej przez siebie w lutym 1994 roku konferencji naukowej poświęconej edukacyjnym problemom tożsamości żyjących w mniejszościach i diasporach. Szczególnie odwołała się do słów wypowiedzianych w Rabce-Zdrój przez wspierającego jej działania na Łotwie prof. zw. dr. hab. Zbigniewa Kwiecińskiego, który otwierając tamtą konferencję, podkreślił, iż „Polakom żyjącym na obrzeżach Polski oraz Polakom w kraju należy się przywrócenie właściwych relacji wobec obcych. Chodzi przy tym o trzy możliwości, a zarazem kierunki wspomagania edukacyjnego. Pierwszy wiąże się z pomocą tym, którzy znaleźli się z własnego wyboru lub pod przymusem wśród obcych, żyją w diasporach i są w mniejszości zdominowani przez większość. Równie istotna jest pomoc nam samym (czyli Polakom w kraju) w ustanowieniu właściwych relacji w stosunku do obcych żyjących obok nas. Ważne jest przy tym wyeliminowanie w sobie uczucia niechęci do nich, redukcja dystansu do

świata cudzego. Ponadto niezwykle aktualnym zagadnieniem i zadaniem jest przygotowanie społeczeństwa polskiego do okazania zrozumienia i wsparcia tym, którzy powracają ze Wschodu (często okreśłani mianem Ruski)”. Nie straciły nic ze swojej aktualności słowa profesora Kwiecińskiego, stały się busołą dla organizatorów, by po 23 latach ponownie podjąć te wątki i zaprosić grono zainteresowanych problematyką do Torunia.

W pierwszym panelu dyskusyjnym *Głos Macierzy – podmioty wspierające Polaków za granicą o swojej misji i roli*, przedstawiciele instytucji oraz organizacji wspierających Polaków za granicą w siedmiu wystąpieniach zaprezentowali najważniejsze tezy dotyczące tematyki. Dyskusję prowadzili profesorowie Piotr Petrykowski i Ewa Ogrodzka-Mazur. Rozpoczął ją poseł Jan Krzysztof Ardanowski, wskazując na odpowiedzialność Sejmu, Senatu oraz rządu RP za działania wspierające Polonię i Polaków za granicą. Inicjatywy samorządów lokalnych przedstawili: mgr Magdalena Burdziej zastępca dyrektora Departamentu Współpracy Międzynarodowej Urzędu Marszałkowskiego województwa kujawsko-pomorskiego, oraz mgr Paweł Garbuzik z Urzędu Marszałkowskiego województwa świętokrzyskiego.

O wspieraniu rodaków przez liczne krajowe instytucje, stowarzyszenia i organizacje społeczne mówili: dr Medard Masłowski (były konsul RP na Łotwie i w Kazachstanie obecnie, prezes Fundacji Polskie Kresy Wschodnie – Dziedzictwo i Pamięć), dr hab. Mirosław Sobecki, prof. UwB przybliżył misję Uniwersytetu w Białymstoku w kształceniu Polaków na Białorusi. Głos zabrali także doktoranci WNP – mgr Sylwia Szulc (przewodnicząca Koła Naukowego Badań Pogranicza Kultur, w ramach którego studenci UMK prowadzą wolontaryjną działalność w środowiskach polskich na obczyźnie) oraz dr Paweł Juskiewicz (stypendysta i Polak z Białorusi aktywnie działający na rzecz Polaków ze Wschodu studiujących na UMK). Głosy uczestników tej debaty skupione były na roli instytucji państwowych, samorządowych i pozarządowych wspierających działania Polaków, na przedstawieniu misji ośrodków akademickich w kształceniu Polaków na Wschodzie przywołaniu szeregu inicjatyw studenckich czy uczniowskich.

Drugi panel dyskusyjny zatytułowany: *Głos Polaków i Polonii zagospodarowali goście z zagranicy, a poświęcony był kwestiom związanym z oczekiwaną przez Polaków i Polonię oraz oferowaną im pomoc i wsparcie. Ze względu na liczną reprezentację Polaków mieszkających poza granicami panel ten podzielony został na dwie części, a moderatorami pierwszej byli: prof. dr hab. Dorota Prasałowicz i dr Łukasz Kwadrans, natomiast drugiej dr hab. Piotr Krakowiak, prof. UMK i dr hab. Alina Szczurek-Boruta.*

Uczestnicy konferencji mieli możliwość zaprezentowania referatów i komunikatów z badań w trakcie trwania sześciu sekcji tematycznych: Sekcja I – *Dylematy tożsamości pogranicza – integracja czy izolacja?* (moderatorzy: dr hab. Krystyna Bleszyńska, prof. SGGW, dr hab. Tomasz Biernat, prof. WSB); Sekcja II – *Doświadczenia edukacyjne Polaków na emigracji* (moderator: dr hab. Anna Szafrąńska-Gajdzica, prof. zw. dr hab. Józef Kargul), Sekcja III – *Formalne, pozaformalne i nieformalne obszary działań edukacyjnych* (moderator: dr hab. Mirosław Sobiecki, prof. UwB, dr hab. Piotr Krakowiak, prof. UMK), Sekcja IV – *Co znaczy być Polakiem i równocześnie Obywatelem kraju zamieszkania?* (moderatorzy: dr hab. Dorota Misiejuk, prof. UwB, dr hab. Mariusz Korczyński, prof. UMCS), Sekcja V – *Uwarunkowania i specyfika funkcjonowania szkół polskich na obczyźnie* (moderator: dr hab. Edward Nycz, prof. UO, dr hab. Ireneusz Kawecki, prof. UR), Sekcja VI – *Potencjał i siły środowisk polskich na obczyźnie* (moderator: prof. dr hab. Ludmyła Khoruzha, dr hab. s. Anna Walulik, prof. Ignatianum).

Problematyka wygłoszonych referatów koncentrowała się przede wszystkim na takich kwestiach, jak: oświata polonijna za granicą i jej regulacje prawne; problematyka tożsamości narodowej polskich emigrantów i ich dzieci; migracje edukacyjne polskich studentów; problem kultywowania polskości na emigracji; zagadnienie sukcesu w kontekście karier migrujących Polaków; rola polskich uczelni w procesie kształcenia Polaków na obczyźnie; działalność polskich organizacji na rzecz szkolnictwa narodowościowego; rola nauczycieli w polskich szkołach na obczyźnie; wspólnota religijna jako przestrzeń edukacyjna Polaków za granicą; kreowanie tożsamości społeczno-kulturowej w warunkach wielokulturowości; zagadnienie kompetencji międzykulturowych.

Różnorodność inicjatyw i działań społeczno-edukacyjnych ośrodków naukowo-badawczych i organizacji działających na rzecz Polonii i Polaków poza granicami kraju skłoniła nas do zorganizowania w ramach konferencji także sesji posterowej, będącej alternatywną formą wypowiedzi i sposobem zabrania głosu w dyskusji. Zgłoszone graficzne prezentacje (25 plakatów) obejmowały problematykę m.in. związaną z szeroko pojętą edukacją, przestrzenią działań instytucji edukacyjnych i doświadczeniami szkolnymi, współistnieniem społeczności polskiej w wielokulturowym świecie, formami wsparcia rodaków na obczyźnie, jak również z mobilnością Polaków za granicą. Plakaty przygotowali m.in. doktoranci oraz członkowie Studenckiego Koła Naukowego Badań Pogranicza Kultur działającego na Wydziale Nauk Pedagogicznych UMK. Koordynatorami sesji posterowej byli mgr Magdalena

Urlińska oraz dr Mirosław Zientarski. W klimat konferencji doskonale wpisał się ze swoim recitalem toruński bard Jacek Beszczyński (drugim gitarzystą był Krzysztof Kwiatkowski), który zabrał uczestników w muzyczną podróż po różnych krajach, w których żyją Polacy, a wszystko to było przeplatane łotewskimi wspomnieniami – nauczyciela pierwszej klasy, która została otwarta w polskiej szkole w Rydze (Jacek Beszczyński pracował w niej w roku szkolnym 1989/1990 razem z Iwoną i Tomaszem Biernatami).

Konferencję poprzedziły zorganizowane 26 kwietnia dwa zebrania: Zespołu Pedagogiki Kultury i Edukacji Międzykulturowej Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN oraz walne zebranie członków Stowarzyszenia Wspierania Edukacji Międzykulturowej.